

ĐỔI MỚI PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC TRỰC TUYẾN

Nguyễn Thị Hạnh 2 *

Tóm tắt: Trong bối cảnh phòng chống dịch Covid-19, Trường Đại học Kinh doanh và Công nghệ Hà Nội đã triển khai dạy trực tuyến từ 2019. Ngày 17/2/2021 trường ra Thông báo số 913/TB-KDCN-ĐT yêu cầu tiếp tục giảng dạy trực tuyến các học phần trong 9 tuần đầu học kỳ 2 năm học 2020-2021 nhằm đảm bảo sức khỏe của sinh viên, học viên và giảng viên, thực hiện tốt kế hoạch đào tạo đã đề ra. Bài viết đánh giá những điểm tích cực và hạn chế của dạy và học trực tuyến khi sử dụng phần mềm Zoom và đề xuất một số giải pháp nhằm hoàn thiện hình thức đào tạo này.

Từ khóa: Giảng dạy, học tập trực tuyến.

Summary: In the context of Covid-19 epidemic prevention, Hanoi University of Business and Technology has implemented online teaching since 2019. On February 17, 2021 the school issued Notice No. 913 / TB-KDCN-ĐT request to continue to teach online modules in the first 9 weeks of semester 2 of the 2020-2021 school year in order to ensure the health of students, trainees and lecturers, to well implement the proposed training plan. The article reviews the positives and limitations of online teaching and learning when using Zoom software and suggests some solutions to perfect this form of training.

Keywords: Online teaching and learning.

I. Đánh giá về hoạt động dạy và học trực tuyến trong thời gian qua

1. Điểm tích cực

- Tránh tụ tập đông người, tiết kiệm chi phí đi lại, tiết kiệm thời gian;
- Trang bị kiến thức cho người học, đảm bảo duy trì thực hiện kế hoạch đào tạo;
- Vừa đọc bài giảng qua edmodo, vừa tương tác trực tiếp với giảng viên qua phần mềm Zoom, nên người học hào hứng học tập và hiểu bài hơn;
- Giảng viên kịp thời giải đáp thắc mắc của người học;

- Khả năng mở rộng chủ điểm, tài liệu, triển khai nhiều hình thức làm nhóm đa dạng;

- Phần mềm miễn phí, dễ dùng cho người học và giảng viên;

- Người học có khả năng tiếp cận khối lượng kiến thức lớn hơn, chủ động tìm các ví dụ thực tiễn trên Internet để trả bài.

2. Hạn chế, vướng mắc

- Do sử dụng phần mềm thông qua mạng Internet nên phụ thuộc vào tốc độ đường truyền, phương tiện sử dụng là điện thoại hay Laptop. Bởi vì, không phải

* Khoa Tài chính,
Trường ĐH KD&CN Hà Nội

người học nào, nhất là sinh viên, cũng có điện thoại thông minh hay Laptop;

- Phụ thuộc vào thái độ, tinh thần tự giác học tập của người học. Những người học ham học sẽ rất chăm chỉ, còn những ai lười học thường không tham gia tương tác;

- Do giảng ở nhà và học tại nhà hoặc nơi làm việc, đôi khi sẽ bị tình huống, đối tượng xung quanh chi phối, nên sự tập trung khó đảm bảo 100%;

- Việc chuẩn bị bài giảng của giảng viên công phu hơn, mất nhiều thời gian và công sức hơn.

II. Một số giải pháp đổi mới phương pháp dạy và học trực tuyến

1. Tuyên truyền nhằm nâng cao ý thức của người học về học trực tuyến

Người học cần hiểu rõ tình thế dịch bệnh, vì lo lắng và đảm bảo tính mạng, an toàn sức khỏe cho người học, nên Bộ Giáo dục và Đào tạo mới triển khai đến các trường việc dạy và học trực tuyến. Bên cạnh đó, khi dạy và học trực tuyến, người học sẽ không phải học bù, không bị gián đoạn việc học tập của mình, trường sẽ đảm bảo kế hoạch đào tạo đúng tiến độ. Ngoài ra, việc học online giúp người học bớt nhớ trường, nhớ lớp, nhớ thầy, cô và bạn bè. Đặc biệt, kế hoạch ra trường của các sinh viên, học viên sẽ không bị ảnh hưởng, chỉ cần họ tích cực học tập, sẽ có đủ điều kiện tham dự kỳ thi hết mỗi môn và sẽ ra trường đúng kế hoạch. Nếu hiểu rõ như vậy, người học sẽ ý thức hơn, chủ động hơn, tích cực hơn trong các giờ học online.

2. Áp dụng phương pháp giảng dạy tích cực, dạy và học nhóm trực tuyến

Trước khi lên lớp dạy online, giảng

viên nên gửi trước bài giảng dạng PDF cho người học tự đọc và nghiên cứu. Trên thực tế, giảng viên ở bậc đại học đóng vai trò là người hướng dẫn, giải đáp thắc mắc, người đi trước trong việc truyền đạt lại kiến thức, kinh nghiệm cho người học. Khối lượng kiến thức ở mỗi môn học không hề nhỏ, thời lượng trao đổi online bị giới hạn do phụ thuộc rất lớn vào tốc độ đường truyền, vào công cụ hỗ trợ giảng viên dạy trực tuyến. Vì vậy, khi được nghiên cứu trước bài học, người học dễ dàng trả lời các câu hỏi hoặc tham gia chủ động, tích cực vào buổi dạy online của giảng viên. Từ đó, người học hiểu bản chất vấn đề, nhớ bài học hơn để vận dụng vào cuộc sống hay công việc.

Trường hợp lớp đông người học, tránh việc người học bị out khi đang học, giảng viên cần chia nhóm để tiện hướng dẫn việc học tập.

a) Khái niệm

Dạy học nhóm là một hình thức xã hội của dạy học, trong đó người học của một lớp được chia thành các nhóm nhỏ trong khoảng thời gian giới hạn; mỗi nhóm tự lực hoàn thành các nhiệm vụ học tập trên cơ sở phân công và hợp tác làm việc. Kết quả làm việc của nhóm sau đó được trình bày và đánh giá trước toàn lớp.

Ở lớp sinh viên, số lượng người học trong một nhóm thường khoảng 4-6 em. Nhiệm vụ của các nhóm có thể giống nhau hoặc khác nhau, là các phần trong một chủ đề chung. Dạy học nhóm thường được áp dụng để đi sâu, vận dụng, luyện tập, củng cố một chủ đề đã học, nhưng cũng có thể để tìm hiểu một chủ đề mới. Trong học phần giao tiếp và đàm phán trong kinh doanh, các đề tài chuyên môn

có thể được xử lý độc lập trong các nhóm; các sản phẩm học tập sẽ được tạo ra. Ở mức độ cao, có thể đề ra những nhiệm vụ cho các nhóm người học hoàn toàn độc lập xử lý các lĩnh vực đề tài và trình bày kết quả của mình cho những người học khác ở dạng bài giảng.

b) Tiến trình dạy học nhóm

Tiến trình này được chia thành 2 giai đoạn cơ bản.

* *Nhập đề và giao nhiệm vụ:* Giai đoạn này được thực hiện trong toàn lớp, bao gồm những hoạt động chính sau:

- Giới thiệu chủ đề chung của giờ học: Thông thường giảng viên thực hiện việc giới thiệu chủ đề, nhiệm vụ chung, cũng như những chỉ dẫn cần thiết, thông qua thuyết trình, đàm thoại hay làm mẫu. Đôi khi việc này cũng được giao cho người học trình bày với điều kiện là đã có sự thống nhất và chuẩn bị từ trước cùng giảng viên;

- Xác định nhiệm vụ của các nhóm: Xác định và giải thích nhiệm vụ cụ thể của các nhóm, xác định rõ những mục tiêu cụ thể cần đạt được. Thông thường, nhiệm vụ của các nhóm là giống nhau, nhưng cũng có thể khác nhau;

- Thành lập các nhóm làm việc: Có rất nhiều phương án thành lập nhóm khác nhau, tùy theo mục tiêu dạy học để quyết định cách thành lập nhóm.

** Làm việc nhóm:*

- Chuẩn bị thời gian làm việc nhóm: Cần sắp xếp khoảng thời gian phù hợp với công việc nhóm, sao cho các thành viên có thể tham gia online đông đủ nhất;

- Lập kế hoạch làm việc: Chuẩn bị tài liệu học tập; đọc sơ qua tài liệu; làm rõ xem tất cả mọi người có hiểu các yêu

cầu của nhiệm vụ hay không; phân công công việc trong nhóm; lập kế hoạch thời gian;

- Thoả thuận về quy tắc làm việc: Mỗi thành viên đều có phần nhiệm vụ của mình; từng người ghi lại kết quả làm việc; mỗi người lắng nghe những người khác, không được ngắt lời người khác;

- Tiến hành giải quyết nhiệm vụ: Đọc kỹ tài liệu; cá nhân thực hiện công việc đã phân công; thảo luận trong nhóm về việc giải quyết nhiệm vụ; sắp xếp kết quả công việc;

- Chuẩn bị báo cáo kết quả trước lớp: Xác định nội dung, cách trình bày kết quả; phân công các nhiệm vụ trình bày trong nhóm; làm các hình ảnh minh họa; quy định tiến trình bài trình bày của nhóm;

- Trình bày và đánh giá kết quả: Đại diện các nhóm trình bày kết quả trước toàn lớp, thông thường trình bày miệng với báo cáo viết kèm theo; có thể trình bày có minh họa thông qua biểu diễn hoặc trình bày mẫu kết quả làm việc nhóm; kết quả trình bày của các nhóm được đánh giá và rút ra những kết luận cho việc học tập tiếp theo.

c) Ưu điểm và nhược điểm của dạy học nhóm

** Ưu điểm:*

- Ưu điểm chính của dạy học nhóm là có thể phát huy tính tự lực, sáng tạo cũng như năng lực xã hội, đặc biệt là khả năng cộng tác làm việc, thái độ đoàn kết của người học. Dạy học nhóm nếu được tổ chức tốt, sẽ thực hiện được những chức năng và công dụng khác với dạy học toàn lớp, do đó, có tác dụng bổ sung cho dạy học toàn lớp;

- Trong học nhóm, người học phải tự lực giải quyết nhiệm vụ, đòi hỏi sự tham gia tích cực của các thành viên, trách nhiệm với học tập và kết quả làm việc của mình. Dạy học nhóm hỗ trợ tư duy, tình cảm và hành động độc lập, sáng tạo của người học;

- Phương pháp làm việc nhóm được người học ưa thích. Họ được luyện tập những kỹ năng cộng tác, tinh thần đồng đội, sự quan tâm đến người khác và tính khoan dung;

- Thông qua cộng tác làm việc trong nhóm, người học phát triển năng lực giao tiếp, biết lắng nghe, chấp nhận và phê phán ý kiến người khác, biết trình bày, bảo vệ ý kiến của mình;

- Dạy học nhóm là quá trình mang tính xã hội. Người học tương tác lẫn nhau trong nhóm, hỗ trợ lẫn nhau, tạo lập, củng cố các quan hệ xã hội và không cảm thấy phải chịu áp lực;

- Người học liên kết với nhau qua giao tiếp xã hội, nên tự tin, mạnh dạn hơn và ít sợ mắc phải sai lầm. Mặt khác, thông qua giao tiếp sẽ giúp khắc phục sự thô bạo, cục cằn;

- Thông qua quá trình tự lực làm việc và làm việc nhóm, người học sẽ rèn luyện, phát triển phương pháp làm việc;

- Tạo khả năng dạy học phân hoá: Lựa chọn nhóm theo hứng thú chung hay ngẫu nhiên, đòi hỏi như nhau hay khác nhau về mức độ khó khăn, cách học tập như nhau hay khác nhau, phân công công việc như nhau hoặc khác nhau, người học nam nữ làm bài cùng nhau hay riêng rẽ;

- Các nghiên cứu so sánh kết quả học tập của người học cho thấy, những trường đạt kết quả dạy học đặc biệt tốt là

những trường áp dụng và tổ chức tốt hình thức dạy học nhóm.

** Nhược điểm:*

- Dạy học nhóm đòi hỏi thời gian nhiều. Thời gian 40 phút một tiết học online là một trở ngại để đạt được thành công cho công việc nhóm. Quá trình học tập với các giai đoạn dẫn nhập vào một chủ đề, phân công nhiệm vụ, làm việc nhóm và tiếp theo là sự trình bày kết quả của nhiều nhóm,..., khó được tổ chức thỏa đáng trong một tiết học;

- Trong các nhóm chưa được luyện tập, dễ xảy ra hỗn loạn: có thể người học phụ trách nhóm đọc đoán; đa số các thành viên không làm bài, quan tâm đến những việc khác; trong nhóm và giữa các nhóm có thể phát sinh tình trạng đối địch,... Khi đó, quá trình làm việc cũng như trình bày kết quả công việc của nhóm sẽ không thỏa mãn.

d) Lưu ý

Muốn thành công với dạy học nhóm, giảng viên phải nắm vững phương pháp thực hiện, phải có năng lực lập kế hoạch và tổ chức, còn người học phải có sự hiểu biết về phương pháp, được luyện tập và thông thạo cách học, phải nắm vững các kỹ thuật làm việc cơ bản. Thành công còn phụ thuộc vào việc đề ra các yêu cầu một cách rõ ràng và phù hợp.

Hiệu quả của dạy học nhóm đòi hỏi có thời gian, có thể gồm một vài tiết học. Cũng có thể vận dụng xen kẽ trong một tiết thuyết trình để giải quyết một nhiệm vụ học tập nhỏ. Nhưng, nếu chỉ giới hạn trong hình thức này, sẽ hạn chế hiệu quả và dễ gây nhàm chán cho người học. Nên tránh sử dụng làm việc nhóm như một “phong trào” đổi mới phương pháp dạy

học. Không nên chuộng hình thức, mà cần chú ý đến kết quả dạy học thực tế.

Có thể đưa ra một số câu hỏi kiểm tra cho việc chuẩn bị dạy học nhóm sau đây: Chủ đề có hợp với dạy học nhóm không? Các nhóm làm việc với nhiệm vụ giống nhau hay khác nhau? Người học có đủ kiến thức, điều kiện cho công việc nhóm chưa? Cần trình bày nhiệm vụ làm việc nhóm thế nào? Chia nhóm theo tiêu chí nào? Chọn khung thời gian ra sao?

Một số lưu ý trong khi thực hiện dạy học nhóm như sau: Cần luyện tập cho người học quy tắc, kỹ thuật làm việc nhóm, trao đổi về tiến trình làm việc nhóm; giảng viên cần quan sát các nhóm, duy trì trật tự cần thiết, giúp ổn định các nhóm khi làm việc.

3. Tăng cường hỗ trợ công nghệ trong dạy và học

a) Ứng dụng miễn phí của Google

Một số ứng dụng miễn phí giúp cho giảng viên xây dựng website cá nhân để hỗ trợ người học tham khảo trực tiếp các tài liệu chuyên ngành mọi nơi, mọi lúc, giảng dạy và học tập theo chủ đề, tham khảo kết quả học tập, cách học của các khóa học trước đó và tạo diễn đàn online trao đổi những vấn đề quan tâm,...

* Đăng ký trang Web:

- Nhập thanh Address: <http://sites.google.com>; tạo tài khoản Google tại (quá trình đăng ký đơn giản và miễn phí);

- Nhấn nút *Create* ở cửa sổ kế tiếp; điền đầy đủ các thông tin: Tên trang web (*Site name*), mô tả ngắn về trang web (*Site description*); trang web chỉ dành cho người trưởng thành (*Mature content*); chọn giao diện cho web (*Site theme*), có thể nhấn *More themes* để tìm

thấy các giao diện khác; nhập mã số hiển thị (*Please type the code shown*), sau đó nhấn nút *Create* để bước vào việc thiết kế trang chủ;

* Thiết kế Web:

Sau khi đăng ký tài khoản xong, giao diện thiết kế sẽ cho thấy các công cụ xây dựng trang web; Nhấn vào *More > Manage site*, nút *Edit page* để thiết kế trang chủ: công cụ này có cửa sổ giống như Word nên rất thuận lợi gồm có các tính năng, như *Insert, Format, Table, Layout,...* Đặc biệt, tính năng HTML sẽ giúp những người có hiểu biết về ngôn ngữ này dễ dàng kiểm tra, chỉnh sửa, thêm, bớt các hiệu ứng cho web mà Google Sites không cung cấp sẵn. Sau khi đã hoàn thành xong nội dung, hãy nhấn nút *Save* để lưu lại: bổ sung thêm hình nền, logo, chỉnh sửa thanh *Sidebar,...*, bằng tính năng *Change appearance (Site settings > Change appearance)*: *Site Elements, Colors and Fonts, Themes*. Mỗi thay đổi, cần nhấn *Save changes* để lưu lại trước khi quay trở ra trang web.

Sau khi đã thiết kế trang đầu tiên, cần phải tạo ra các trang thứ 2, 3,... Để thực hiện việc này, nhấn nút *Create new page* rồi chọn một trong 5 dạng: *Web page, Dashboard, Announcements, File Cabinet, List*, đặt tên cho trang mới và chọn nơi đặt trang (ở đầu, dưới,... trang chủ). Sau đó, nhấn *Create page* để tạo ra trang mới.

* Tạo bài tập, bài thi:

Đăng nhập gmail -> Drive -> Mới -> Ứng dụng khác -> Google Biểu mẫu -> Biểu mẫu trống -> Đặt tên File vào "Mẫu không có tiêu đề" -> Thiết kế câu hỏi. (Xem www.youtube.com Hướng dẫn tạo bài tập với Google Form, Nguyễn Lương

Hùng). Rất thuận tiện với việc chấm bài, nộp bài, tiết kiệm thời gian, thống kê kết quả nhanh gọn.

b) Sử dụng Edmodo

Edmodo cho phép giảng viên tích hợp đa dạng công cụ và ứng dụng trong quá trình dạy học trên lớp thông qua các công cụ: Lấy ý kiến đánh giá với chức năng polls, yêu cầu sinh viên trả lời câu hỏi hay làm bài trắc nghiệm gắn với quizzes, thảo luận, chia sẻ với chức năng post và chia sẻ tài nguyên học tập miễn phí trên mạng với cách chia sẻ liên kết hay tải dữ liệu trực tiếp; cho phép tên miền con cho đơn vị hoạt động giao tiếp của trường với giảng viên và người học được thông suốt và minh bạch. Ngoài việc sử dụng ứng dụng calendar để lập kế hoạch hàng tuần hoặc hàng tháng, người quản trị hoặc giảng viên có thể xem kết quả thống kê về hoạt động dạy-học của cán bộ trong trường, đồng thời hỗ trợ giảng viên và người học trong những trường hợp cần thiết.

Tính năng Quizzes: Edmodo hỗ trợ nhiều dạng câu hỏi khác nhau, như câu hỏi lựa chọn, đúng/sai, câu trả lời ngắn và điền vào ô trống. Trừ câu hỏi yêu cầu câu trả lời ngắn, các loại câu hỏi khác sẽ được chấm tự động và điểm của người học sẽ được cập nhật vào hệ thống. Vì thế, giảng viên sẽ tiết kiệm được nhiều thời gian triển khai đánh giá người học.

Tính năng Badges: Nhằm khuyến khích sinh viên, giảng viên không chỉ chấm điểm và nhận xét mà còn có thể thể hiện sự ghi nhận tiến bộ, nỗ lực của sinh viên bằng các danh hiệu có sẵn hoặc tự tạo: “Sinh viên chăm chỉ”, “sinh viên tích cực”, “sinh viên xuất sắc”...

Edmodo còn cho phép phụ huynh người học theo dõi hoạt động và kết quả học tập của con em mình qua việc tạo tài khoản dành cho phụ huynh.

c) Sử dụng Facebook

Giảng viên có thể sử dụng Facebook để tương tác với người học thường xuyên, liên tục, trả lời mọi thắc mắc của họ, ra bài tập, nhận đáp án trả lời, hoặc tìm hiểu thông tin cá nhân được giảng viên hay người học đăng công khai trên Facebook.

d) Sử dụng zalo

Zalo rất hữu ích khi lớp thành lập nhóm học tập theo từng môn. Qua đó, giảng viên, người học có thể phản hồi mọi thông tin cần thiết trước, trong và sau khi buổi học kết thúc.

e) Sử dụng Gmail

Kết hợp cùng phần mềm Zoom hay Microsoft 365, gmail giúp giảng viên và người học gửi và nhận tài liệu liên quan đến học phần. Nếu video trên Facebook hay thông tin trên Zalo dễ dàng bị “trôi” nếu không được ghim, thì gmail giúp người dùng lưu tất cả những thông tin liên quan rất hữu ích, khi cần, chỉ cần tra cứu lại trên mail là có thể cập nhật ngay. Phần mềm Microsoft 365 đã được các trường mua bản quyền, nên việc tương tác giữa giảng viên và người học đảm bảo an toàn an ninh mạng cũng như chất lượng âm thanh, hình ảnh tốt khi dạy học tập trực tuyến.

III. Kết luận

Tóm lại, cần phát huy những điểm mạnh và khắc phục các hạn chế của dạy học trực tuyến để góp phần hoàn thành nhiệm vụ đào tạo trong bối cảnh đại dịch Covid còn diễn biến phức tạp./.

Tài liệu tham khảo

1. <http://dangcongsan.vn/kinhte/nangcao-chatluong-va-hieuqua-giangday-tructuyen-trong-daidich-covid-19-553805.html>
2. <http://dangcongsan.vn/khoa-giao/dayhoc-tructuyen-can-chutrong-den-chatluong-552380.html>
3. <http://donghanhviet.vn/news/Nangcao-chatluong-dayhoc-tructuyen-tai-cactruong-trunghoc-trong-muadich/>
4. <https://thanhvien.vn/giao-duc/de-dayhoc-tructuyen-dathieu-qua-cao-1200602.html>
5. <https://baoxaydung.com.vn/vinhphuc-giaiphap-nangcao-chatluong-dayhoc-online>
6. <https://tiasang.com.vn/-giao-duc/Dam-bao-chat-luong-trong-giang-day-truc-tuyen>
7. Bernd Meier - Nguyễn Văn Cường (2018). *Lý luận dạy học hiện đại*. NXB Đại học Sư phạm.

Ngày nhận bài: **04/03/2021**

Ngày phản biện: **01/04/2021**

Ngày duyệt đăng: **15/04/2021**